

Dr Grażyna Kędzierska

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Mgr Dorota Januszewska

Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim

STATYSTYCZNA OCENA PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH W NIEKTÓRYCH SPOŁECZNOŚCIACH LOKALNYCH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Streszczenie

Przestępczość nieletnich jako zjawisko występujące w każdym społeczeństwie zajmuje w równym stopniu praktyków i teoretyków nieustannie. Pomijając kwestie naświetlenia literaturowego tej tematyki w opracowaniu skupiono się na prezentacji wyników analizy statystycznej przestępczości nieletnich z obszaru właściwości miejscowej Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim. Odniesienie problematyki do społeczności lokalnych pozwala lepiej rozpoznać zagrożenie przestępczością nieletnich. Ostatecznie badania pokazały, że od dwóch lat liczba czynów karalnych dokonywanych przez nieletnich oraz ogólna liczba nieletnich uwikłanych w konflikt z prawem na badanym terenie rośnie. Rośnie także liczba dziewcząt popełniających czyn karalny. Najczęściej nieletni mają sprawy o demoralizację. Liczba popełnionych czynów karalnych jest największa na terenie powiatu hajnowskiego.

Słowa kluczowe: przestępczość nieletnich, demoralizacja, grupy przestępcze nieletnich, cechy demograficzne nieletnich sprawców.

STATISTICAL EVALUATION OF JUVENILE DELINQUENCY IN SOME COMMUNITIES OF PODLASIE REGION

Abstract

Juvenile delinquency as a phenomenon occurring in any society occupies equally practitioners and theorists of science. Leaving aside the doctrinal approaches to the subject, the study focuses on the presentation of the results of the statistical analysis of juvenile delinquency in the area of jurisdiction of

the District Court in Bielsk Podlaski. The reference to the problems of local communities can help to recognize better the threat of juvenile delinquency. Finally, studies have shown that for two years on researched area, the number of criminal acts performed by juveniles and the total number of minors involved in conflict with the law was growing. There number of girls committing an offense is also growing and most part of minors is charged with demoralization. Total number of criminal acts committed by minors is the largest in the Hajnówka county.

Keywords: juvenile delinquency, demoralization, juvenile criminal groups, demographic features of minor perpetrators.

Problem przestępczości nieletnich jest znany od pokoleń, jednak współcześnie staje się coraz bardziej niepokojący. Na temat przestępczości nieletnich powstała znaczna liczba publikacji opartych na dociekaniach teoretycznych i badaniach¹. Wielu autorów starało się wyjaśnić etiologię wchodzenia w młodym wieku na drogę przestępczą oraz interpretować rozmiary, dynamikę i strukturę przestępczości nieletnich. Dlatego w poniższym artykule pominięto rozważania wstępne koncentrując się na prezentacji wyników badań oraz ich dyskusji.

Założenia badawcze

Kwestie podjęte w tym opracowaniu skupiają się na symptomatologii przestępczości nieletnich występującej w społecznościach lokalnych trzech powiatów województwa podlaskiego – bielskiego, hajnowskiego i siemiatyckiego. Ten teren badań wyznaczyła właściwość miejscowa III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim. Zatem odpowiednio

¹ Na przykład: M. Kotowska, *Tendencje zmian orzecznictwa karnego w Polsce w stosunku do nieletnich w latach 1992-2002*, [w:] B. Sitek, G. Dammacco, J. Szczerbowski, A. Kowalska (red.), *Człowiek a tożsamość w procesie integracji Europy*, Olsztyn 2004, s. 569-579; M. Kotowska, „Galerianki” – nowa forma prostytucji dziecięcej czy nowy styl życia?, [w:] G. Kędzierska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, Olsztyn 2010, s. 67-76; M. Kotowska, *Zażywanie substancji psychoaktywnych przez nieletnich sprawców czynów karalnych. Aspekty kryminologiczne i prawne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2012 nr 15, s. 107-118; W. Klaus, *Dziecko przed sądem. Wymiar sprawiedliwości wobec przestępczości młodszych nieletnich*, Warszawa 2012.

do terenu i okresu badań skonkretyzowano następujące szczególne pytania badawcze:

- Jak kształtowały się rozmiary przestępczości nieletnich (liczba czynów karalnych oraz liczba ich nieletnich sprawców) w latach 2008-2012 na terenie właściwości miejscowej Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim?
- Jaka była struktura czynów popełnianych przez nieletnich?
- Jak przedstawiała się sylwetka nieletniego sprawcy pod względem cech demograficznych takich jak płeć, wiek i poziom nauczania szkolnego?
- Jaki był rozkład terytorialny popełniania czynów karalnych przez sądzonych nieletnich?
- Jaki był stopień zorganizowania zabronionego działania nieletnich?
- Jakie środki wychowawcze i poprawcze wobec nieletnich orzekał Sąd i jaka była powrotność nieletnich do dokonywania czynów karalnych?

Odpowiedzi na postawione pytania badawcze poszukiwano metodą analizy dokumentów. Badaniami objęto okres pięciu lat, od 2008 roku do 2012 roku. Materiał dokumentacyjny do analizy stanowiły akta sądowe z III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim. W badanym okresie do tegoż Wydziału ogółem wpłynęło 2127 spraw, z czego przeanalizowano akta sądowe 1487 postępowań.

Badane zmienne to:

- liczba czynów karalnych i liczba ich sprawców,
- typ popełnionego czynu karalnego,
- wiek nieletniego sprawcy,
- płeć sprawcy,
- poziom nauczania szkolnego,
- rozkład terytorialny popełnionych czynów karalnych,
- stopień zorganizowania nieletnich,
- środki orzeczone wobec nieletnich,
- powrotność nieletnich do działalności sprzecznej z prawem.

Ryc. 1: Położenie powiatów właściwości miejscowej Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim.

Źródło: [http://www.google.pl/search?q=wojew%C3%B3dztwo+podlask ...](http://www.google.pl/search?q=wojew%C3%B3dztwo+podlask+...), [2.11.2013].

Rozmiary i struktura przestępczości nieletnich

W badanym okresie do III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim najwięcej spraw przeciwko nieletnim ogółem wpłynęło w 2008 roku. Było to 501 spraw, z czego 354 spraw zarejestrowano w Repertorium Npw² oraz 147 spraw odnotowano w Repertorium Now. Najmniej spraw znalazło się w obu Repertoriach w roku 2010 – 374 sprawy (243 sprawy Npw i 131 spraw Now). W latach 2009 i 2010 wpływ spraw Npw wyraźnie zmalał w stosunku do roku 2008. Natomiast w latach następnych – 2011 i 2012 liczba spraw rejestrowanych w Repertorium Npw zaczęła znowu rosnać (Tabela 1).

Liczba spraw rejestrowanych w Repertorium Now przez całe pięć lat utrzymywała się na poziomie stu kilkudziesięciu – od 147 do 117. Praktycznie w ciągu pięciu badanych lat występował systematyczny spadek spraw z udziałem nieletniego sprawcy.

Tabela 1. Liczba spraw przeciwko nieletnim, która wpłynęła do III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w latach 2008-2012

Rok	Npw		Now		Razem
	Liczba spraw	Dynamika w %	Liczba spraw	Dynamika w %	
2012	325	14,0	117	-1,7	442
2011	285	17,2	119	-9,2	404
2010	243	-13,2	131	4,0	374
2009	280	-20,9	126	-14,3	406
2008	354	—	147	—	501
Razem	1487	—	640	—	2127

Źródło: badania własne akt sądowych.

² Skrótom Npw oznacza się sprawy, w których istnieje podejrzenie popełnienia przez nieletniego czynu karalnego lub wykazywanie przez nieletniego przejawów demoralizacji. Skrót Now, z kolei, odnosi się do spraw rozpoznawanych w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym.

Dynamika spraw Npw jest dosyć intensywna zarówno przy spadku jak i wzroście. Natomiast dynamika spadku spraw Now jest znacznie wolniejsza (-14,3% do wartości -1,7% w 2012 roku).

Tabela 2. Liczba nieletnich, którzy popełnili czyn karalny lub których zachowanie było przejawem demoralizacji

Rok	Npw		Now		Razem
	Liczba nieletnich	Dynamika w %	Liczba nieletnich	Dynamika w %	
2012	426	+8,95	188	+8,04	583
2011	391	+16,02	174	-1,14	562
2010	337	-15,22	176	+2,92	513
2009	397	-17,64	171	+8,91	571
2008	482	—	157	—	670
Razem	2033	—	866	—	2899

Źródło: badania własne akt sądowych.

W 2127 sprawach (Tabela 1), które zostały zarejestrowane w III Wydziale Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim występuje 2899 nieletnich (Tabela 2). Najwięcej nieletnich (670), którzy popełnili czyn karalny lub ich zachowanie było przejawem demoralizacji odnotowano w 2008 roku. W kolejnych latach liczba nieletnich, którzy weszli w konflikt z prawem spadała i w 2009 roku osiągnęła wartość 571, a w 2010 – 513. Niestety od 2011 roku liczba nieletnich zaczęła znowu wzrastać i w 2011 roku wyniosła 562, a w roku 2012 czyn karalny popełniło już 583 nieletnich. Do Repertorium Npw w latach 2008-2012 zostało wpisanych więcej nieletnich niż do Repertorium Now, co oznacza, iż znowu większa liczba nieletnich dopuściła się lżejszych czynów karalnych lub wykazała przejawy demoralizacji. W Repertorium Npw liczba nieletnich przez dwa lata (2009, 2010) w stosunku do 2008 najpierw spadała ale później (2011, 2012) rosła. Zapisy w Repertorium Now pokazują, że liczba nieletnich, którzy weszli w konflikt z prawem praktycznie przez pięć badanych lat wzrastała.

Nieletni odpowiadali za popełnienie czynów karalnych (Tabela 3) spenalizowanych w kodeksie karnym, kodeksie wykroczeń, ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawie o ochronie zwierząt, ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawie o prawach autorskich. W badaniach struktury przestępczości nieletnich uwzględniono tych sprawców, którzy byli wpisani do Repertorium Npw (2033 osób).

Tabela 3. Struktura czynów karalnych nieletnich wg Repertorium Npw Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim

Lp.		Liczba nieletnich					
		2008	2009	2010	2011	2012	Razem
1	Ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 1, 2 kk)	22	15	13	13	8	71
2	Udział w bójce lub pobiciu (art. 158 kk)	46	22	17	19	22	126
3	Użycie broni palnej w bójce (art. 159 § 3 kk)		6				6
4	Narażenie na niebezpieczeństwo utraty życia (art. 160 kk)		3		3	2	8
5	Sprowadzenie zdarzenia zagrażającego życiu (art. 163 kk)		5				5
6	Sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa zdarzenia (art. 164 kk)					3	3
7	Naruszenie zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym (art. 177 §1 kk)	4	2	1		1	8
8	Ucieczka z miejsca zdarzenia (178 kk)		2		4		6

Lp.		Liczba nieletnich					
		2008	2009	2010	2011	2012	Razem
9	Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środków odurzających (art. 178 a § 2 kk)	4	15	6	7	6	38
10	Pozbawienie człowieka wolności (art. 189 § 1kk)	1					1
11	Groźba karalna (art. 190 § 1 kk)	11	13	5	11	20	60
12	Uporczywe nękanie (art. 190 a kk)				1	1	2
13	Utrwalenie wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej z użyciem przemocy, groźby bezpośredniej lub podstępnej (art. 191a kk)					1	1
14	Zmuszenie do określonego działania (art. 191 kk)	5			2	2	9
15	Wtargnięcie do cudzego domu, mieszkania, lokalu lub pomieszczenia (art. 193 § 1 kk)	3					3
16	Wykorzystanie upośledzonego (art. 198 kk)	2					2
17	Obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 roku życia (art. 200 §1 kk)	1	5		1		7
18	Publiczne pokazywanie pornografii (art. 202 kk)		2	1		1	4
19	Znęcanie się fizyczne lub psychiczne (art. 207 § 1 kk)	3			6	5	14

Lp.		Liczba nieletnich					Razem
		2008	2009	2010	2011	2012	
20	Rozpijanie małoletnich (art. 208 § 1 kk)				2		2
21	Znieważenie osoby (art. 216 kk)	2				5	7
22	Naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 kk)	3	1		8	8	20
23	Naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza (art. 222 kk)	1			3		4
24	Wywieranie wpływu na czynności urzędowe organu administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego (art. 224 § 2 kk)	1	1	1			3
25	Znieważenie funkcjonariusza (art. 226 kk)		3	6	7	2	18
26	Składanie fałszywych zeznań (art. 233 kk)			2		1	3
27	Naruszanie nietykalności uczestników rozprawy (art. 245 kk)		2				2
28	Naruszenie tajności głosowania (art. 251§ 1kk)	1					1
29	Bezprawny wyrób broni (art. 263 kk)		2	2			4
30	Podrabianie dokumentów (art. 270 kk)	2	2	2	1	1	8
31	Kradzież (art. 278 kk)	17	24	22	11	37	111
32	Kradzież z włamaniem (art. 279 kk)	30	21	18	17	15	101
33	Rozbój (art. 280 § 1 kk)	13	2	1	5		21
34	Kradzież rozbójnicza (art. 281 kk)			5			5

Lp.		Liczba nieletnich					Razem
		2008	2009	2010	2011	2012	
35	Wymuszenie (art. 282 kk)		7	3	3	5	18
36	Przywłaszczenie rzeczy cudzej (art. 284 kk)	3	4				7
37	Oszustwo (art. 286 kk)	2		3	1	2	8
38	Uszkodzenie rzeczy cudzej (art. 288 kk)	13	11	11	16	9	60
39	Kradzież pojazdu w celu krótkotrwałego użycia (art. 289 kk)	1	3		5		9
40	Paserstwo (art. 291 § 1kk)	2		2		2	6
41	Falszowanie pieniędzy (art. 310 kk)		2		1	3	6
42	Zakłócanie spokoju i porządku publicznego (art. 51 § 1,2 kw)	36	19	10	26	18	109
43	Rzucanie przedmiotów w pojazd mechaniczny (art. 76 kw)		4	2			6
44	Drażnienie zwierzęcia (art. 78 kw)	1			1		2
45	Wywołanie zagrożenia w ruchu drogowym (art. 86 § 1, 2 kw)	2	2	1			5
46	Prowadzenie pojazdu w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka (art. 87 kw)	1	1	1	5	3	11
47	Kradzież mienia (art. 119 §1 kw)	114	55	58	47	77	351
48	Drobne paserstwo (art. 122 kw)	1	1	1		1	4
49	Niszczenie, uszkodzenie mienia (art. 124 §1 kw)	4		4	2	7	17
50	Demoralizacja	121	134	124	151	146	676

Lp.		Liczba nieletnich					Razem
		2008	2009	2010	2011	2012	
51	Udzielanie innej osobie środka odurzającego lub substancji psychotropowej (art. 58 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii)		2				2
52	Udzielanie innej osobie środka odurzającego lub substancji psychotropowej w celu zarobkowym (art. 59 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii)			1	2		3
53	Posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowych (art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii)	3	1	1		6	11
54	Usiłowanie uszkodzenia cudzej rzeczy (art. 13 §1 kk w związku z art. 288 kk)	2					2
55	Usiłowanie wymuszenia rozbójniczego (art. 13 §1 kk w związku z art. 282 kk)	1		1	1		3
56	Usiłowanie obcowania płciowego z małoletnim (art. 13 § 1 kk w związku z art. 200 kk)	1			1		2
57	Usiłowanie rozboju (art. 13 §1 kk w związku z art. 280 §1 kk)					2	2
58	Usiłowanie kradzieży (art. 13 § 1 kw w związku z art. 278 §1 kk)		1				1

Lp.		Liczba nieletnich					Razem
		2008	2009	2010	2011	2012	
59	Usiłowanie kradzieży z włamaniem (art. 13 § 1 kk w związku z art. 279 § 1 kk)	2					2
60	Kradzież w związku z paserstwem (art. 278 §1 kk w związku z art. 291§1 kk)			3			3
61	Doprowadzenie przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem do obcowania płciowego w związku z obcowaniem z małoletnim poniżej 15 roku życia (art. 197 kk w związku z art. 200 kk)					1	1
62	Spożywanie alkoholu wbrew zakazom (art. 43 ¹ ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi)		1				1
63	Zabicie zwierzęcia (art. 35 ustawy o ochronie zwierząt)				1		1
64	Rozpowszechnianie utworu bez zgody twórcy (art. 116 ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych)					2	2
65	Niszczenie, uszkodzenie mienia i znieważenie funkcjonariusza (art. 124 § 1 kw i art. 226 kk)					1	1

Lp.		Liczba nieletnich					
		2008	2009	2010	2011	2012	Razem
66	Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środków odurzających i prowadzenie pojazdu przez osobę nie mającą do tego uprawnień (art. 178 a § 1 kk i art. 94 kw)				1		1
67	Znieważenie funkcjonariusza i groźba (art. 226 § 1 kk i 190 § 1 kk)				1		1
68	Groźba i naruszenie nietykalności cielesnej (art. 190 § 1 kk i 217 § 1 kk)				2		2
69	Naruszenie nietykalności cielesnej i niszczenie, uszkodzenie mienia (art. 217 §1 kk i art. 124 § 1 kw)				1		1
70	Zakłócanie spokoju i porządku publicznego i ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 51 kw i art.157 § 1 kk)				1		1
71	Groźba i ciężki uszczerbek na zdrowiu (art.190 § 1 kk i art. 157 § 1 kk)				1		1
72	Udział w bójce lub pobiciu i wymuszenie (art. 158 § 1kk i art. 282 kk)			4			4

Lp.		Liczba nieletnich					
		2008	2009	2010	2011	2012	Razem
73	Przywłaszczenie rzeczy cudzej i prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środków odurzających (art. 284 kk i art. 178 a § 1 kk)			1			1
74	Kradzież i udział w bójce lub pobiciu (art. 278 § 1kk i art. 158 kk)			1			1
75	Kradzież i rozbój (art. 278 i art. 280 kk)			1			1
76	Kradzież i uszkodzenie rzeczy cudzej (art. 278 i art. 288 kk)			2			2
77	Oszustwo i podrabianie dokumentów (art. 286 § 1 kk i art. 270 § 1 kk)		1				1
	Razem	482	397	337	391	426	2033

Źródło: badania własne akt sądowych.

Jak pokazuje Tabela 3, nie uwzględniając spraw o demoralizację, nieletni na obszarach powiatów hajnowskiego, siemiatyckiego i bielskiego popełnili 76 typów różnych czynów karalnych. O demoralizację, w sumie przez pięć lat wszczęto postępowanie wobec 675 nieletnich. W 2011 roku liczba nieletnich, wobec których prowadzono postępowanie o wykazywanie demoralizacji była największa i wynosiła 150, najmniej nieletnich odnotowano w 2008 roku i było ich 121.

Tabela 4. Katalog piętnastu najczęściej dokonywanych czynów karalnych przez nieletnich w latach 2008-2012 w układzie malejącym, wg Repertorium Npw Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim

Lp.		2008	2009	2010	2011	2012	Razem
1	Demoralizacja	121	134	124	151	146	676
2	Kradzież mienia (art. 119 § 1 kw)	114	55	58	47	77	351
3	Udział w bójce lub pobiciu (art. 158 kk)	46	22	17	19	22	126
4	Kradzież (art. 278 kk)	17	24	22	11	37	111
5	Zakłócanie spokoju i porządku publicznego (art. 51 § 1, 2 kw)	36	19	10	26	18	109
6	Kradzież z włamaniem (art. 279 kk)	30	21	18	17	15	101
7	Ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 1, 2 kk)	22	15	13	13	8	71
8	Groźba karalna (art. 190 § 1 kk)	11	13	5	11	20	60
9	Uszkodzenie rzeczy cudzej (art. 288 kk)	13	11	11	16	9	60
10	Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środków odurzających (art. 178 a § 2 kk)	4	15	6	7	6	38
11	Rozbój (art. 280 § 1 kk)	13	2	1	5	—	21
12	Naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 kk)	3	1	—	8	8	20
13	Znieważenie funkcjonariusza (art. 226 kk)	—	3	6	7	2	18
14	Wymuszenie rozbójnicze (art. 282 kk)	—	7	3	3	5	18
15	Niszczenie, uszkodzanie mienia (art. 124 § 1 kw)	4	—	4	2	7	17
Razem		431	341	298	341	380	1791

Źródło: badania własne akt sądowych.

W przypadku pozostałych typów czynów niż umieszczone w Tabeli 4, liczebność popełniających je nieletnich w całym badanym okresie w każdym przypadku nie przekraczała 15 osób. Pomijając demoralizację, młodzież najczęściej dokonuje kradzieży. Ale już w następnej kolejności, w latach 2008-2012 ponad 100 nieletnich brało udział w bójce lub pobiciu.

Cechy demograficzne nieletnich sprawców

Analiza dokumentów sądowych dowodzi, że w konflikt z prawem wchodzi większa liczba chłopców niż dziewcząt (Tabela 5).

Tabela 5. Płeć nieletnich, którzy popełnili czyn karalny wg Repertorium Npw

Rok	Chłopcy		Dziewczęta		Razem
	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	
2008	355	73,7	127	26,3	482
2009	354	89,2	43	10,8	397
2010	290	86,1	47	13,9	337
2011	316	80,8	75	19,2	391
2012	341	80,0	85	20,0	426
Razem	1656		377		2033

Źródło: badania własne akt sądowych.

W 2008 roku postępowanie sądowe wszczęto wobec 482 nieletnich, przy czym 355 osób stanowili chłopcy, zaś dziewcząt było tylko 127. W 2009 roku odnotowano 397 nieletnich, chłopców w tym było 354, dziewcząt 43. W roku tym liczba dziewcząt była najmniejsza w porównaniu z pozostałymi badanymi latami. W 2010 roku 290 chłopców i 47 dziewcząt popełniło czyn karalny. Rok później, w 2011, nastąpił wzrost ogólnej liczby nieletnich, którzy weszli w konflikt z prawem, i to zarówno wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt. W ostatnim roku badanego okresu przed sądem stanęło 341 chłopców i 85 dziewcząt. W sumie przez okres pięciu lat w Sądzie Rejonowym w Bielsku Podla-

skim toczyły się sprawy przeciwko 1653 chłopcom i 377 dziewczętom.

Według danych z Tabeli 6, popełniając czyn karalny nieletni byli w przedziale wiekowym od 7 do 17 lat. Jedna czwarta wszystkich nieletnich miała 16 lat, niewiele ponad 20% to 17-latkowie i młodzież 15-letnia. Znaczący udział w tej statystyce mają też młodzi ludzie w wieku 14 lat, ponieważ jest ich aż 16,0%. Pozostałe grupy wiekowe (od 13 lat w dół) stanowią razem niecałe 18%. W wieku poniżej 10 lat to poniżej 1,5% wszystkich nieletnich. Najmłodsza osoba w badanych sprawach miała 7 lat i wobec niej toczyło się postępowanie w 2008 roku.

Tabela 6. Wiek nieletnich w czasie popełnienia czynu karalnego wg Repertorium Npw

Wiek	2008	2009	2010	2011	2012	Razem	Udział %
17 lat	89	87	76	73	101	426	21,0
16 lat	134	121	69	96	104	524	25,8
15 lat	107	82	60	90	76	415	20,4
14 lat	75	41	73	54	82	325	16,0
13 lat	40	33	23	42	30	168	8,25
12 lat	15	13	17	14	13	72	3,5
11 lat	12	4	13	7	10	46	2,3
10 lat	5	13	2	10	5	35	1,7
9 lat	4	3	3	5	—	15	0,7
8 lat	—	—	1	—	5	6	0,3
7 lat	1	—	—	—	—	1	0,05
	482	398	337	391	426	2033	100,0

Źródło: badania własne akt sądowych.

Najmłodszy z nieletnich sprawców był uczniem I klasy szkoły podstawowej, najstarsi nieletni uczęszczali do II – klasy liceum (Tabela 7).

Tabela 7. Poziom nauczania szkolnego nieletnich, którzy popełnili czyn karalny wg Repertorium Npw

Rodzaj szkoły i klasa	Liczba nieletnich	Udział %
II – klasa liceum	426	20,9
I – klasa liceum	524	25,8
III – klasa gimnazjum	415	20,4
II – klasa gimnazjum	325	16,0
I – klasa gimnazjum	168	8,3
VI – klasa szkoły podstawowej	72	3,5
V – klasa szkoły podstawowej	46	2,3
IV – klasa szkoły podstawowej	35	1,7
III – klasa szkoły podstawowej	15	0,7
II – klasa szkoły podstawowej	6	0,3
I – klasa szkoły podstawowej	1	0,1
Razem	2033	100,0

Źródło: badania własne akt sądowych.

Największa liczba nieletnich wpisanych do Repertorium Npw, w czasie popełnienia czynu karalnego uczęszczała do I klasy liceum – 524 nieletnich. 426 nieletnich było uczniami II klasy liceum. W sumie nieletnich uczących się w szkole średniej było 950. 415 nieletnich uczęszczało do III klasy gimnazjum. W ciągu pięciu lat wszczęto postępowanie wobec 325 nieletnich uczących się w II klasie gimnazjum. Uczniami I klasy gimnazjum było 168 osób. Przez badany okres było sądzonych 908 nieletnich, którzy uczęszczali do gimnazjum.

Najmniej nieletnich w trakcie popełnienia czynu karalnego było uczniami szkoły podstawowej. 72 nieletnich było uczniami VI klasy szkoły podstawowej, 46 – V klasy szkoły podstawowej, a 35 – klasy IV. Ale 22 nieletnich, wobec których prowadzono postępowanie sądowe było uczniami klas I, II i III szkoły podstawowej.

Rozkład terytorialny przestępczości nieletnich

Jak wynika z danych zawartych w Tabeli 8 najczęściej spraw przeciwko nieletnim, ogółem w badanym okresie, wpłynęło do Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim z powiatu hajnowskiego. Drugim w kolejności był powiat bielski, a trzecim powiat siemiatycki. Taki układ nie odpowiada kolejności powiatów pod względem liczby ludności, ponieważ tutaj na pierwszym miejscu jest powiat bielski, na drugim – powiat hajnowski a trzecim – powiat siemiatycki.

Tabela 8. Rozkład terytorialny czynów karalnych popełnionych przez nieletnich wg Repertorium Npw

Rok	Liczba spraw ogółem	Powiat hajnowski (l. mieszkańców 22 091)		Powiat bielski (l. mieszkańców 26 545)		Powiat siemiatycki (l. mieszkańców 14 920)	
		Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %
2008	354	180	50,8	110	31,1	64	18,1
2009	280	131	46,8	83	29,6	66	23,6
2010	243	94	38,7	74	30,4	75	30,9
2011	285	129	45,2	82	28,8	74	26,0
2012	325	143	44,0	119	36,6	63	19,4
Razem	1487	677	45,5	468	31,5	342	23,0

Źródło: badania własne akt sądowych

Liczba mieszkańców – stan na dzień 30.06.2012 rok.

Liczba spraw przypadająca na 10000 mieszkańców w roku 2012 we wskazanych, w Tabeli 8, powiatach w katalogu malejącym przedstawia się następująco:

- powiat hajnowski 64,73
- powiat bielski 44,82
- powiat siemiatycki 42,22

Największe zagrożenie przestępczością nieletnich w roku 2012 było w powiecie hajnowskim, mimo że najwięcej ludności zamieszkuje powiat bielski.

Stopień zorganizowania nieletnich

Nieletni dopuszczają się czynów karalnych indywidualnie lub w grupach. W większości grupy są 2- lub 3-osobowe. Ogółem na 2899 osób zarejestrowanych w badanym okresie w Repertoriach Npw i Now 1669 nieletnich popełniło czyn karalny indywidualnie a 1230 działało w grupach.

Tabela 9. Liczba i liczebność grup nieletnich sprawców czynów karalnych wg Repertorium Npw

Rok	1-os.	2-os.	3-os.	4-os.	5-os.	6-os.	7-os.	8-os.	9-os.	10-os.
2008	396	56	40	5	2	1	0	1	0	0
2009	314	53	21	8	6	2	1	1	0	0
2010	288	53	17	9	3	1	1	0	0	0
2011	315	50	19	16	1	2	0	0	1	0
2012	356	53	23	6	1	0	2	0	0	1
Razem	1669	265	120	44	13	6	4	2	1	1

Źródło: badania własne akt sądowych.

Stosunkowo dużo nieletnich każdego roku, w Sądzie Rejonowym w Bielsku Podlaskim odpowiada za czyny popełnione w grupach dwuosobowych. Liczba grup trzyosobowych w kolejnych latach wahała się od 40 do 17. Grupy nieletnich pięcio- i więcej osobowe zdarzały się sporadycznie. Największa, 10 osobowa grupa nieletnich popełniła czyn karalny w 2012 roku (Tabela 9).

Tabela 10. Skład grup pod względem płci nieletnich
wg Repertorium Npw

Rok	Grupa składająca się z samych chłopców	Grupa składająca się z samych dziewcząt	Grupa mieszana (chłopcy i dziewczęta)
2008	75	26	4
2009	77	11	4
2010	71	9	4
2011	76	8	5
2012	71	13	2
Razem	370	67	19

Źródło: badania własne akt sądowych.

Grupy nieletnich najczęściej składały się z samych chłopców (Tabela 10). W latach 2008-2012 zarejestrowano ogółem 370 grup tego typu. W tym samym czasie ujawniono tylko 67 grup składających się wyłącznie z dziewcząt. Najmniej grup dziewczęcych odnotowano w 2011 roku – 8, przy 76 grupach chłopięcych. Grup mieszanych, w których uczestniczyli zarówno chłopcy, jak i dziewczęta było najmniej, gdyż tylko 19 w całym badanym okresie.

Orzeczone środki i powrotność nieletnich

Obowiązujące w Polsce prawo zakłada, iż w stosunku do osób nieletnich mogą być orzekane jedynie środki wychowawcze lub poprawcze (Tabela 11). W wyjątkowych przypadkach, wymienionych w *Kodeksie karnym*, nieletni podlegają odpowiedzialności karnej na takich samych zasadach jak dorośli.

Tabela 11. Środki wychowawcze i poprawcze orzeczone w stosunku do nieletnich

Rodzaj orzeczonego środka lub inny sposób załatwienia	Liczba nieletnich, wobec których orzeczono środek wychowawczy bądź poprawczy					Razem
	2008	2009	2010	2011	2012	
Upomnienie	89	53	61	60	56	319
Zobowiązanie do określonego postępowania	55	42	17	21	19	154
Nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna	41	16	41	24	8	130
Nadzór kuratora	65	67	50	57	44	283
Skierowanie do ośrodka kuratorskiego	0	0	1	0	0	1
Zakaz prowadzenia pojazdów	1	0	0	0	1	2
Umieszczono w młodzieżowym ośrodku wychowawczym	5	6	0	4	3	18
Umieszczono w młodzieżowym ośrodku socjoterapii	0	1	4	2	0	7
Umieszczono w ośrodku szkolno-wychowawczym	0	2	0	0	0	2
Umorzono ze względu na orzeczone środki w innej sprawie	85	33	22	52	90	282
Załatwiono w inny sposób	11	17	24	35	38	125
Razem	352	237	220	255	259	1323

Źródła: badania własne akt sądowych.

Najczęściej orzekanym środkiem wychowawczym było upomnienie. W drugiej kolejności Sąd orzekał nadzór kuratora. W badanym okresie ten ostatni środek zastosowano wobec 283 nieletnich. Przez pięć lat w 154 przypadkach został zastosowany też środek w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania.

Sąd dla nieletnich dość często stosował środek w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców lub opiekuna. Największa liczba orzeczeń tego środka miała miejsce w roku 2008 i 2010 i wynosiła 41. W roku 2012 liczba ta spadła do zaledwie 8 nieletnich, wobec których zastosowano ten rodzaj nadzoru. Przez cały badany okres odnotowano 130 przypadków orzeczenia nadzoru odpowiedzialnego rodziców lub opiekuna.

W tym samym czasie 18 nieletnich umieszczono w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, 7 nieletnich – w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, a 2 nieletnich umieszczono w ośrodku szkolno-wychowawczym. Jeden nieletni został skierowany do ośrodka kuratorskiego. Wobec 2 nieletnich orzeczono środek w postaci zakazu prowadzenia pojazdu. W pozostałych przypadkach sąd umorzył postępowanie ze względu na środki orzeczone już w innych sprawach bądź sprawa została załatwiona w inny sposób, np. przeniesiona do innego sądu.

Tabela 12. Powrotność nieletnich

Rok	Liczba nieletnich
2008	85
2009	33
2010	22
2011	52
2012	90
Razem	282

Źródło: badania własne akt sądowych.

Wobec niektórych nieletnich postępowanie było wszczynane przynajmniej dwukrotnie (Tabela 12). W 2008 roku aż 85 nieletnich popełniło czyny karalne powtórnie. Zdarzało się jednak, że niektórzy nieletni wchodzili w konflikt z prawem wielokrotnie. W kolejnych dwóch latach liczba ta spadała i w 2009 roku wyniosła 33, a w 2010 roku 22 nieletnich. W roku 2011 nastąpił wzrost i 52 nieletnich było notowanych przynajmniej dwukrotnie. W 2012 roku liczba takich nieletnich była największa i wynosiła 90 osób.

Zakończenie

Analiza danych o czynach karalnych nieletnich uzyskanych z akt spraw toczących się w latach 2008-2012 przed Sądem Rejonowym w Bielsku Podlaskim pozwoliła sformułować wnioski, które jednocześnie odpowiadały na postawione na wstępie pytania badawcze.

- Po trzyletnim spadku (2008-2010), w ciągu lat 2011 i 2012 liczba czynów karalnych popełnionych przez nieletnich na badanym terenie zaczęła wzrastać.
- W taki samy układzie rosła liczba nieletnich, wobec których toczyło się postępowanie sądowe.
- Najczęściej, wobec nieletnich wszczynano postępowanie o demoralizację.
- Katalog czynów karalnych popełnianych przez nieletnich obejmował głównie: zakłócenie spokoju i porządku publicznego, kradzież, kradzież z włamaniem, ciężki uszczerbek na zdrowiu, udział w bójce lub pobiciu.
- Wiekiem krytycznym dla nieletniego jest 16 rok życia. Najmłodszy z badanych w momencie popełnienia czynu karalnego miał 7 lat.
- Nieletni sprawcy z reguły są uczniami szkół średnich, bądź uczęszczają do II lub III klasy gimnazjum.
- Wśród nieletnich sprawców dominują chłopcy. Udział dziewcząt jest niewielki, ale od 2009 roku stale rośnie.
- Większość czynów karalnych popełniono na terenie powiatu hajnowskiego.
- Grupy przestępcze w jakie łączą się nieletni w większości są dwu lub trzy osobowe. Jednak zdarzały się przypadki grup ośmio- i więcej osobowych. Większość tych grup składa się z samych chłopców.
- Najczęściej orzekanymi środkami wychowawczymi lub poprawczymi są: upomnienie, zobowiązanie do określonego zachowania, odpowiedzialny nadzór rodziców bądź opiekuna oraz nadzór kuratora. Wobec części nieletnich stosowano środek w postaci umieszczenia w ośrodkach wychowawczych, socjoterapii lub ośrodkach szkoleniowych.

- Pomimo zastosowania różnego rodzaju środków wychowawczych lub poprawczych spora liczba nieletnich powraca na drogę konfliktu z prawem. Oznacza to brak pożądanego rezultatu, w postaci poprawy zachowania, a w niektórych przypadkach zachowanie to ulega nawet pogorszeniu.

Osobowość nieletniego kształtuje się od wczesnych lat, najpierw w środowisku rodzinnym, potem szkolnym i rówieśniczym. Na powstanie zachowania niezgodnego z prawem wpływ ma wiele czynników: wzorce jakie ma dziecko w najbliższej rodzinie, relacje z rodzicami i rodzeństwem, warunki materialne rodziny. Ważnym czynnikiem jest szkoła i panujące w niej zależności między rówieśnikami oraz nauczycielami. Jednak głównie od rodziców lub opiekunów zależy jakie zachowanie będzie wykazywał nieletni.